

Sauesanking og gjeterhundarbeid på høyfjellet Det låg

Forfatter

Cathinka Kjelstrup, NSG

Erica Hogstad Fjæran, NSG

Sammendrag

I september samkjørte avdelingene utmark og gjeterhund seg i et felles prosjekt om bruk av gjeterhund i sankearbeid. Kjøreturen fra Ås til Hol ble lang og måtte trosse flom og jordras, men vi kom omsider fram til Stolsvatn og stølen til Jon og Arne Christoffer Sand.

Publisert

2015

Referanse

Sau og Geit 5/2015

Utskriftsdato

04.12.2024 www.fag.nsg.no

Gjeterhund/utmark:

Sauesanking og gjeterhundarbeid på høyfjellet

I september samkjørte avdelingene utmark og gjeterhund seg i et felles prosjekt om bruk av gjeterhund i sankearbeid. Kjøreturen fra Ås til Hol ble lang og måtte trosse flom og jordras, men vi kom omsider fram til Stolsvatn og stølen til Jon og Arne Christoffer Sand.

Med utsikt mot Hallingskarvet skulle noen dager tilbringes med gjeterhund og sau i flott, norsk fjellnatur.

Samarbeid innad i organisasjonen

Gjeterhundrådet har tidligere igangsatt et prosjekt som heter «Arbeids-

hunden». Dette prosjektet skal fokusere på gjeterhund i arbeid og mulighetene som ligger i dette. Det har også til hensikt å synliggjøre bruken av gjeterhund i sauenæringa.

Erica Hogstad Fjæran (rådgiver beite og utmark) og Cathinka Kjelstrup (rådgiver gjeterhund) har hatt ønske om å samkjøre avdelingene i et felles prosjekt for å lære av hverandre og utveksle kunnskap innad i NSG. I denne anledning benyttet vi muligheten til å delta på sauesanking i et variert utmarksterrang hvor gjeterhunder fikk demonstrert sin nytte.

Invitasjonen fra familien Sand fra Lier ble godt mottatt. De har sauene sine i området mellom Stolsvatn og Hallingskarvet, hvor de beiter fra slut-

ten av juni til starten av september. Til sammen skulle ca. 1.200 norsk kvit sau sannes ned fra beiteområdene som strekker seg flere kilometer innover i fjellet.

Innmarksbeite på våren

Ved beiteslipp om våren tilbringer sauene tid på innmarksbeite rundt gården i Lier. Her blir sauene fordelt på området, avhengig av hvor de skal på sommerbeite. Jon og Arne Christoffer Sand har nemlig to utmarksbeiter. I tillegg til høyfjellsbeitet ved Stolsvatn benytter de også et skogsbeite i Finnemarka. Dette ligger nærmere gården, og her beiter ca. halvparten av sauene.

I år var det seint beite i fjellet, og

Det låg fortsatt en god del snø igjen da dyra til Jon og Arne Christoffer Sand ble sanket fra fjellet i Hol i Hallingdal første helga i september.

sauene ble ikke sendt til fjells før starten av juli. På dette tidspunktet lå det fortsatt snø i fjellet, og ikke engang sommermånedene greide å smelte alt før sankinga startet. Dette til tross, lammene hadde vokst seg store og hadde tydelig nytt godt av det saftige fjellbeitet.

Hundene er med

Familien Sand har flere hunder med seg til fjells, og til sammen utgjorde de et solid sankelag. Jon hadde med seg to hunder, og Arne Christoffer hadde fire. Alex er medarbeider og ansatt hos Jon, og hun hadde også med seg to egne hunder. Arne Christoffers bror, Hans Erik, deltok fra dag 2, også han med to hunder.

Alle hundene brukes i løpet av sankingen, men ikke samtidig. De presiserte at et effektivt arbeid gjennomføres best dersom hundene jobber hver sin omgang, slik at ikke alle slites ut på en gang. Det er ofte best å bruke en hund per person om gangen, da turene ofte varer mellom 6 og 8 timer. Slikt tærer på en løpende og arbeidsfokusert hundekropp, og det er viktig å gi hundene pauser og restitusjon.

Arbeidsfordeling mellom hundene

For å få ned mange dyr over store områder er det viktig å ha flere hunder man kan veksle mellom. En hund som jobber mye blir fort sliten, og utmattelse påvirker konsentrasjon og effektivitet i arbeidet. For at en hund skal være årvåken, fokusert og fungere gjennom hele sankingen, er det positivt med en hviledag.

Rutinen er ofte slik at ett sett med hunder brukes på en morgenøkt. Disse byttes deretter ut med nye, uthvilte hunder til ettermiddagsøkten. På dager hvor man går langt og ikke har mulighet til å bytte hunder tilbake på stølen, hender det at én hund jobber hele dagen. I andre tilfeller tar man med to hunder og lar disse jobbe vekselvis. I krevende terreng, hvor sauene sprer seg mye, forekommer det også at hunder må samarbeide for å samle flokken.

Alex og Jon klar til dagens innsats. Kikkert og hund er gode hjelpemidler under sauesanking i fjellet.

Alex og hunden er her på vei til sankekeveet med en flokk.

Sanketurene

Dagene med sauesanking bød på imponerende opplevelser i form av natur, terreng og gjetterhund i arbeid. Den første sanketuren foregikk et stykke fra stølen langs en adkomstvei. Derfra fordelte vi oss i terrenget i en svak V-formasjon, hvor Alex gikk med en av sine hunder ut langs venstre side, og Jon og Arne tok med seg sine hunder ut mot høyre i fjellskråningen. Undertegnede holdt bakre tropp og sørget for at sauene fortsatte framover

etter hvert som de ble sendt ned på veien fra hver av kantene.

Hundene fungerte som en enorm avlastning da de ble sendt ut for å hente inn sauer som befant seg spredt over store områder. De jobbet flittig i terrenget, og på denne ene turen ble det samlet rundt 100 dyr.

Dagen etter startet med tur opp til fjellplatået og vandring innover vidda. Arne Christoffer hadde gått innover kvelden i forveien og sovnet over i ei stølsbu, slik at han kunne >>

Det er viktig at hundene får nok hvile og næring under det krevende sankearbeidet.

Dyra trygt i kvea og klare for opplasting og hjemkjøring.

sondere området og starte arbeidet fra morgenen av. Store områder skulle dekkes, og vi delte oss opp i grupper på nytt. Jon og Alex gikk i retning av Arne Christoffer, mens vi gikk skrått i retning av Hallingskarvet og deretter tilbake mot stølen. På denne turen fikk vi tatt med noen sauer som befant seg alene ved et lite vann, samtidig som Cathinkas hunder fikk trent seg på fjellsanking.

Tilbake på stølen

Ved endt sanking ble all sau samlet nede ved stølen og telt opp. Allerede neste morgen var slaktebilen ventet å komme, og gjeterhund ble også benyttet i arbeidet med å sluse dyrene inn i hegna for innlasting på slaktebilen.

Jons hund tok noen runder på stølen og samlet grupper av sauer inn mot et provisorisk hegn. Sauene ble deretter drevet rolig inn på slaktebilen og fordelt i flere rom og høyder.

Mat til hundene

Hundene fikk rikelig med påfyll av fôr og ekstra proteiner ved hver stopp på stølen. Dette er spesielt viktig i en periode hvor hundene skal jobbe lange dager og flere dager på rad. Da må maten være rik på energi, slik at arbeidsinnsatsen vedvarer og hundene kommer seg til neste dag eller neste økt. For lite eller for dårlig fôr kan gi økt risiko for at hundene presser seg for langt, noe som vil gå ut over resten av sankingen.

Trening av unghunder

Arne Christoffer hadde også med seg noen unghunder som deltok i fjellet

for første gang. Dersom man har med en ny eller ung hund må de lære seg å jobbe i terrenget. Hunder som er vant til å drive sau i skogen må også lære seg å gå i fjellet - og motsatt.

Som eksempel ble den ene unghunden sendt ut etter sau som stod ca. 400 meter unna. Hunden løp fint rundt, men kom tilbake med bare halvparten av dyrene. Arne Christoffer gikk da ut og hjalp hunden med å hente resten. Han fortalte at det er viktig å lære hundene, først som sist, at de må hente all sauene med en gang. Dersom hunden ikke får korrigering på dette kan det innebære at hunden ikke samler dyrene godt nok, og dermed må sendes ut unødvendig mange ganger. Dette blir merarbeid for både hund og eier.

Gjeterhundprøver

Både Jon og Arne går gjeterhundprøver med hundene sine. De er aktive, og gjør det ofte godt på gjeterhundprøver. Jon har vunnet NM flere år, og Arne har vært i NM-finalen opptil flere ganger. Hundene som er best på prøvene er også de beste i sankingen.

Gjennom gjeterhundprøvene har hundene utviklet seg på et høyt teknisk nivå. Ved å bruke hundene i skog og fjell lærer de å bruke kunnskapen ved å løse praktiske utfordringer. Bruk av gjeterhunden i daglig arbeid bidrar mye til at hundene også takler varierende forhold på en gjeterhundprøve.

Effektiv sanking og sortering

Det var et godt år på fjellet, til tross for sein slipp og nedsanking til vanlig tid.

I hovedsanken fikk familien Sand ned alle sauene på litt under en uke. Vel hjemme på gården blir sauene veid, sortert og klipt de påfølgende dagene.

Også i sorteringsarbeidet brukes hund. Under dette arbeidet passerer dyra gjennom ei renne, med ei vekt i enden, der de veies. Etter veiing sorteres de i tre ulike binger, avhengig av vekt. Med hund kan man stå alene og operere hele dette systemet, noe som er et imponerende syn.

Gjeterhund som arbeidsredskap

Opplevelsen med sanking i fjellet var utrolig. Gjeterhundene forenklet arbeidet betraktelig, og vi klarte også egenhendig å få ned noe sau til stølen. I løpet av besøket vårt ble det sanket mellom 500-600 sauer, noe som var et morsomt og intensivt arbeid å delta i.

Det ligger helt klart et stykke arbeid bak en god gjeterhund. Både eier og hund må være motivert og villig til å trene. Norsk terreng kan by på mange utfordringer som lettere kan løses ved bruk av gjeterhund, og således blir gjeterhunden et effektivt arbeidsredskap under sauesankingen.

Vi er svært imponert over det arbeidet som Jon, Arne Christoffer, Hans Erik og Alex og hundene deres utførte. Vi oppfordrer alle som er nysgjerrig på bruk av gjeterhund til å utforske muligheten! I tillegg håper vi at alle har hatt en fin sanketid, og at både søyer og lam har nytt godt av næringsrike, norske utmarksbeiter.

*Tekst: Cathinka Kjelstrup
og Erica Hogstad Fjæran
Foto: Cathinka Kjelstrup*

10 tips til bedre sanking

1. **Godt med klær og skotøy.** Det er viktig å benytte sko som ikke gnager, om man skal gå over lengre avstander. Husk også å impregnere skoa, slik at de tåler at en går i myr og annet vått terreng.
2. **Matpakke og drikke.** Noen ganger ender man opp med å gå langt på grunn av uforutsette hendelser, da er det smart med ekstra næring.
3. **Mat/snacks til hunden.** Det er også viktig at hunden får i seg energi på lengre turer. Bland recovery eller energikuler med litt vann, så får også hunden påfyll ved behov.
4. **Kikkert.** Når man går i fjellet er kikkert et viktig hjelpeverktøy.
5. **Dekken til hunden.** Dersom hunden ikke har mye hvit pels, eller man ønsker å se hunden bedre, kan et refleksdekket være lurt både i skogen og på fjellet.

Store vidder og lange avstander, men det er gode sauebeiter i Hallingdal.

6. **Kart og kompass/GPS:** Er man ikke kjent i området er det viktig å kunne bruke kart og kompass eller ha med seg en GPS for å finne frem.
7. **Bånd.** Det er alltid en god idé å ha et bånd tilgjengelig, enten det er for hund eller sau. Det hender at man må binde eller leie en skadet sau, eller at man har med flere hunder hvorpå det er praktisk å ha den ene i bånd.
8. **Forberede effektiv sankevek:** Det er viktig at sankevevet er hensiktsmessig plassert i terrenget.
9. **Vær i god fysisk form:** Dagene kan ofte bli lange, og det er viktig å være i noenlunde god fysisk form når sankearbeidet starter.
10. **Gjeterhund.** Gjeterhund er et godt hjelpemiddel for å få saue ne raskere og effektivt hjem. NSG anbefaler at hunden har godkjent gjeterhundprøve.

PLASTPLATER TIL ALLE FORMÅL

PP og PE plast

- melkerom
- tekniske rom
- våtrom
- husdyrrrom
- egnet til ALLE dyreslag
- upåvirket av fukt og skitt
- enkle å holde rene/vaske
- lette å bearbeide/montere

Stort utvalg av lagerførte varer i Norge. Tykkelse 1,5 - 42 mm.

Bergerud Gard

1735 Varteig • 918 45 004 • ole@bergerud-gaard.no • www.bergerud-gaard.no